

Kiraz Yetiştiriciliği Çiftçi Broşürü(Emin AKÇAY-Yalova-2005)

GİRİŐ

Kiraz, son yıllarda ihracata yaşanan olumlu gelişmeler nedeni ile üretimi hızla artış gösteren bir meyve türü olmuştur. Bu artış Türkiye'yi dünya kiraz üretiminde ilk sıraya yerleştirmiştir. Dünya pazarlarında 0900-Ziraat çeşidi ile kazanılan '*Türk Kirazı*' imajı halen devam etmektedir.

EKOLOJİK İSTEKLER

İklim: Kiraz ağaçları kiş dinlenme döneminde -20, -26 °C kiş soğuklarına dayanıklıdırlar. Fakat kişin sık sık -20 °C ve daha soğuk olan bölgelerde kiraz yetiştiriciliğinin yapılması tavsiye edilmez. Özellikle kiş soğukları riski fazla olan bölgelerde gübreleme ve sulama programlarının dikkatli bir şekilde planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Kiraz çeşitlerin büyük bir çoğunluğu düzenli çiçek açabilmek için mutlaka kiş dinlenme döneminde 7.2 °C 'nin altında toplam 1100 - 1700 saatlik bir sıcaklık toplamına ihtiyaç duyarlar. Ayrıca düzenli ve tatminkar verim alabilmek için çiçeklenme döneminde hava sıcaklıklarının -2 ila -5 °C 'nin altında düşmemesi ve havaların yağışsız olması istenir

Toprak: Kiraz yetiştiriciliğinde kullanılan anaca göre değişmekle birlikte; kumlu-tınlı topraktan killi-tınlı toprağa kadar bir çok toprak tipinde bahçe kurulabilir. Fakat toprak pH' sının 6 - 7 civarında, geçirgen, derin, besin ve organik madde miktarınca zengin olması istenir. Yüksek oranda kireçli, kumlu ve kıraç topraklarda kiraz bahçeleri kurulmamalıdır. Düzenli ve kaliteli meyve alabilmek için kiraz bahçelerinde sulama şarttır.

ANAÇLAR

Kiraz bahçesi kurmada uygulanan ve en güvenilir yöntem aşılı fidan ile yapılan yetiştiriciliktir. Ülkemizde kiraz için son yıllara kadar kullanılan anaçlar; doğada yabancı olarak bulunan; *kuş kirazı* veya *ıdris (mahlep)* ağaçlarından alınan tohumlardan elde edilen anaçlar olmuştur. . Kuş kirazına aşılı ağaçlar daha çok kili-tınlı veya tınlı topraklara dikilmişlerdir. İdris anacına aşılı kiraz fidanları ise kireçli ve daha kurak şartlarda yapılan yetiştiriciliklerde kullanılmıştır. Daha sonra bodur veya yarı-bodur klon anaçlarla fidan üretimine geçilmiş ve kullanılan anaç sayısı da artmıştır.

Enstitümüz bünyesinde halen adaptasyon çalışmaları devam eden anaçlar; Mazzard F 12/1, Mahalep SL 64, Ma X Ma-14, Gisel-A 5, Weiroot 158 ve Tabel(Edabriz) dir. Bu anaçlar içersinde Gisel-A 5, Weiroot 158 ve Tabel(Edabriz) anaçları bodur diğer anaçlar ise yarı-bodur ve kuvvetli gelişme göstermektedirler. Bu anaçların dışında dünyada kullanılan diğer anaçlar ise; Colt, Gisel-A 1, 6, 10, Ma X Ma-60, 97, P-HL-A, B, C, Victor, GM-61, GM-79, Argot, Pontaleb ve PIKU-1, 3, 18 ve 167 serilerinin klon anaçları örnek olarak verilebilir.

Anaç seçiminde çok dikkatli olunmalı özellikle toprak tipine, uygulanacak kültürel işlemlere ve yetiştirilecek olan çeşide göre anaç seçilmelidir. Kendine verimli çeşitler bodur anaçlar üzerine aşılanmamalıdır (örnek: Gisel-A 5 / Lapins).

ÇEşitLER

Melezleme ve mutasyon ıslahları ile kiraz çeşit sayıları her geçen gün artmaktadır. Yerli kiraz çeşitlerimizden bazıları; Turfanda, Kırdar, Halil efendi, Çakır, Edirne, Altıparmak, Yakacık, Sapı kısa, Karabodur Kara kiraz ve 0900-Ziraat' tir. Yabancı çeşitlere örnek olarak ise; Early Burlat, Precoce de Bernard, Early Lory, Casena, Macesse, Vista, Larian, Bigarreau Jaboulay, Canada Giant, Noir de Guben, Van, Celeste, Bing, Bing Lory, Bigarreau Napoleon, Bigarreau Gaucher, Techlovan, Lambert, Vanda Sunburst, Summit, Lory Bloom, Belge, Newmoon Jubilee, Noble, Metron Late, Kordia, Cristalina, Regina, Fercer-arcina, Rainier, Francesca ve Ferrovia verilebilir. Sayılan tüm bu çeşitler kendine kısır olup mutlaka tozlayıcı diğer çeşitlerle birlikte bahçe

kurulması gerekmektedir. Son yıllarda kendine verimli çeşitlerin sayısının artması ile tozlayıcı çeşide gerek duyulmadan da bahçe kurmak mümkün hale gelmiştir. Bu çeşitlerden bazıları ise; Stella, Lapins, Sweetheart, Index, Sandra Rosa, Columbia, Benton, Cashmere, Skeena ve Sonata olarak yetiştiricilikteki yerlerini almışlardır.

BAHÇE KURMA

Kiraz bahçesi kurulacak olan yerde iyi bir toprak hazırlığı yapılmış, yer ve yöney olarak ta doğru seçim yapılmış olmalıdır. Çeşit seçiminde ise tamamen pazar isteği ve pazarlama şekli düşünülerek çeşitler seçilmelidir. Çeşit seçimi yapılırken çeşitlerin verimlilik durumlarına bakılmalı, eğer çeşit kendine kısır bir çeşit ise mutlaka tozlayıcıları (dölleyicileri) ile birlikte dikilmelidir. 0900-Ziraat ana çeşit olduğunda; Lambert, Noble, Bigarreau Gaucher, Metron Late veya Starks Gold çeşitlerinden en az iki tanesi bahçede tozlayıcı olarak yer almalıdır. Tozlayıcı olarak seçtiğimiz çeşitler mutlaka ana çeşidimiz ile aynı dönemde çiçeklenmelidirler.

Tüm bu uyarılar ışığında kapama kiraz bahçesi kurulacağı zaman mutlaka sağlıklı, ismine doğru, aşılı ve bir yaşlı fidanların kullanılmasında fayda vardır. Anaç olarak **bodur anaçlar** kullanılmış ise, ağaçlara verilmesi gereken aralık ve mesafeler, çoğu çeşitler için **2.5x5 m**, **yarı-bodur veya kuvvetli anaçlar** kullanılmış ise **5x5 m** veya **5x7 m** önerilmektedir. Bu aralık ve mesafeler anaca, çeşide, toprak şartlarına ve uygulanacak olan kültürel işlemlere göre de değişebilir. Dikim budaması yapılan hastalık ve zararlılara karşı ilaçlanan fidanların aşı yeri toprak üzerinde kalacak şekilde bölge iklimine göre Aralık veya Şubat ayları arasında dikilmeleri tavsiye edilir.

KÜLTÜREL İŞLEMLER

Toprak İşleme

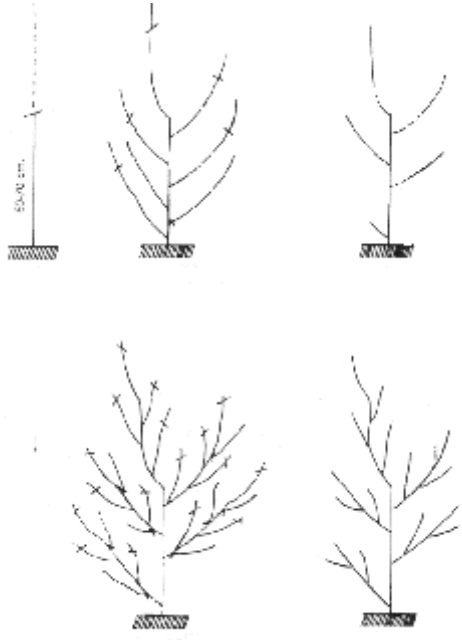
Kiraz bahçelerindeki toprak işleme ; örtülü veya yarı örtülü olarak yapılabilir. Örtülü toprak işlemede ise bahçede herhangi bir toprak işleme söz konusu değildir. Sadece aşırı boylanmış olan otlar biçilir veya özellikle ağaç altlarında yabancı ot ilaçları ile düzenli bir mücadele yapılır. Yarı örtülü veya geçici örtülü toprak işlemede ise bahçede toprak işlemenin uygun olduğu ilkbahar ve yaz aylarında işleme yapılır. Sonbahar ve kış aylarında ise bir kez toprak işleme yapılır veya hiç yapılmaz. Anaç olarak bodur veya yarı-bodur gelişen diğer klonların kullanıldığı kiraz bahçelerinde eğer toprak işleme yapılıyor ise mutlaka yüzeysel en fazla 10 - 15 cm derinlikte olmalıdır. Özellikle genç bahçelerde yabancı ot ilacı kullanırken dikkatli olunmalı veya hiç kullanılmamalıdır. Eğer kullanılacak ise ağaç gövdeleri ve genç dallar ilacın etkisinden korunmalı, özel aletler kullanılmalıdır

Gübreleme

Kiraz bahçelerinde dengeli ve düzenli bir gübreleme yapmak için mutlaka belirli aralıklarla toprak (her yıl) ve yaprak (üç yılda bir) analizleri yapılmalıdır. Yapılan analizlerin sonucuna göre de bahçenin gübre ihtiyacı belirlenmelidir. Verilecek olan kimyasal gübreler ağaçların taç iz düşümü içersine ama asla gövdeye ve köklere temas etmeyecek şekilde uygulanmalıdır. Bitkinin daha fazla ihtiyacı olan makro elementler her yıl mikro elementler ise ihtiyaca göre verilmelidir. Mikro elementler yaprak gübrelemesi olarak da verilebilir.

Budama

Kiraz yetiştiriciliğinde budama fidanın alınması ile başlar. Bu nedenle ağaçlara verilmesi düşünülen terbiye sistemleri; anacın ve çeşidin büyüme gücüne , şekline seçilen bahçe yerinin yöney ve toprak tipine ve uygulanacak olan kültürel işlemlere göre belirlenmelidir.Kiraz ağaçlarının genelinde hakim olan dikine büyüme eğilimi nedeniyle dike yakın olan budama şekillerinin verilmesi ve uygulaması daha kolaydır. Özellikle son yıllarda artan sık dikimler nedeniyle bu tip sistemler daha da önem kazanmıştır. Bahçelerde en fazla uygulanan sistemlerden bazıları; **doruk** veya **değişik doruk dallı** terbiye şekilleridir.

Şekil 1. Değişik Doruk Dallı Sistemin Uygulanış

HASAT VE VERİM

Kiraz meyveleri çeşide özgü renk ve iriliğe ulaştıklarında yeme olumu döneminde elle hasat edilirler. Meyveler hassas olduğu için toplama ve taşıma kapları büyük olmamalıdır. Özellikle hasat döneminde meyve çatlamasına neden olduğu için yağmur istenmez.

Hastalık ve Zararlılar

Kiraz yetiştiricisinin önemli zararlıları; kiraz sineği, kiraz sülüğü yaprak büken kök ve gövde kurtlarıdır. En önemli bazı hastalıkları ise; monilya, bakteriyel dal ve kök kanserleridir